

taalvaardigheidseducatie

---

basisonderwijs

Kamishibai

omschrijving van het aanbod

Kamishibai is een traditionele Japanse vertelvorm. Het gaat om een klein theatertje waarin A3 tekeningen passen en dat ook kan gemonteerd worden op de bagagedrager van een fiets. Een verteller verschuift de tekeningen en vertelt intussen het verhaal. De Kamishibai is een unieke werkvorm om met kinderen op een speelse en aantrekkelijke manier aan de slag te gaan rond taalplezier en leesbevordering. Tijdens het traject maken de kinderen kennis met kamishibai en gaan vervolgens zelf aan de slag om een nieuw verhaal en tekeningen te maken.

educatieve activiteiten

Omdat zowel leerkrachten als leerlingen bijzonder enthousiast reageren op de kamishibai-formule en er, zeker in Brussel, veel nood is aan taalondersteunende activiteiten, plant ABC opnieuw kamishibai-projecten tijdens het schooljaar 2009-2010.

Een kamishibai-traject bestaat uit 8 sessies van een halve dag:

- les 1 en 2: kennis maken met kamishibai, Japan en de Japanse cultuur aan de hand van boeken/internet/de bestaande kamishibai-verhalen: kinderen luisteren naar verschillende verhalen, verzinnen voor sommige verhalen zelf een einde of een begin en schrijven dat neer, spelen bepaalde scènes na (dramatiseren), creëren zelf een verhaal op basis van kunstproducties en/of foto's
- lessen 3 en 4: een verhaal aanmaken (verschillende activiteiten rond associëren/schrijven/vertellen/dramatiseren). Er wordt in kleine groepjes gewerkt zodat alle kinderen aan bod kunnen komen
- les 5: zelf de bijhorende tekeningen maken. (muzische vorming, groepswerk) Er worden technieken gebruikt waarbij alle kinderen aan alle tekeningen meewerken. Zo wordt het verhaal of verschillende verhalen nog meer het resultaat van een groepswerk
- les 6 en 7: kamishibai-voorstelling oefenen, lezen en vertellen (al dan niet als een rollenspel): zowel begrijpend als expressief lezen komen hierbij uitgebreid aan bod.
- les 8: een toonmoment voor ouders, grootouders, andere schoolkinderen.

Een traject is bedoeld voor kinderen uit het lager onderwijs. De begeleiding gebeurt door twee ABC-gidsen.

Het **kamishibai-pakket**: ABC ontwikkelde een kamishibai-pakket dat bestaat uit een houten koffer met daarin een theatertje, twee verhalen en een werkboekje met allerlei lessuggesties (een pedagogisch cahier). Een kant-en-klaar pakket om zelf aan de slag te gaan. De klassen die deelnemen aan een kamishibai-traject kunnen voor een zeer redelijke prijs (50 EURO) zo'n pakket aankopen, om ook nadien nog van dit instrument te blijven gebruik maken.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- het kamishibai-theater en de verhalen zijn het uitgangspunt voor de verschillende activiteiten. Het theater en een selectie kamishibai-verhalen blijven gedurende de hele periode in de klas. Indien mogelijk wordt een kamishibai-hoek in de klas of een ander lokaal ingericht. ABC maakt tijdens het traject ook gebruik van andere materialen die werden ontwikkeld voor de verschillende ABC-studios en van enkele aangepaste boeken uit de collectie van ABC.

educatieve begeleiding

- de aard van de activiteiten, zoals het aanmaken van een verhaal, vragen om kleine groepjes. Daarom wordt in de klas met twee ABC-gidsen gewerkt. Er wordt ook zeer nauw samengewerkt met de betrokken leerkracht.

tijdstip   schooljaar 2009-2010
organisator   Art Basics for Children (ABC)
                                  Gaucheretplein 13
                                  1030 Brussel (Schaarbeek)
                                  Tel. 02/502.00.27   Fax 02/502.00.62
                                  mail@abc-web.be; lien@abc-web.be; wim@abc-web.be
                                  www.abc-web.be - kamishibai
contactpersoon   Lien Hemerijckx en Wim De Graeve

taalvaardigheidseducatie

basisonderwijs

Dialogo, spelen met denken en spelen met taal in een context van diversiteit

omschrijving van het aanbod

In het project 'Dialogo' wordt het spelen met denken en het spelen met taal gestimuleerd door middel van de methodiek 'filosoferen met kinderen'. In een kring en onder leiding van een gespreksleider praten kinderen met elkaar over een welbepaald onderwerp bijvoorbeeld Wat is geluk? Wanneer kies ik? of Wat is tijd? Het gesprek is een soort vraag en antwoordspel tussen gespreksleider en kinderen maar vooral tussen de kinderen onderling. Hoewel het filosofische gesprek kenmerken vertoont van een kringgesprek kent het een ander verloop. Gewoonlijk start het filosofische gesprek op een anekdotisch (ervarings) niveau om vervolgens aan de hand van de socratische vraagtechniek te eindigen op een meer abstract niveau. Op dit niveau ontwikkelt zich de consensus, het mogelijke antwoord op de vraag waar alle kinderen mee kunnen instemmen. Op die manier onderzoeken ze door middel van taal en denken de werkelijkheid en wordt hen in het filosofisch gesprek de mogelijkheid geboden om vanzelfsprekendheden in vraag te stellen.

educatieve activiteiten

Het aanbod omvat drie werkvormen:

In *module I*, de introductie van filosoferen met kinderen, worden drie voorbeeldlessen gegeven door een begeleider van Initia vzw. De leerkracht is tijdens de filosofieersessies aanwezig en observeert. De volgende twee sessies worden door de leerkracht gegeven. De begeleider van Initia vzw observeert en geeft feedback. Aan het einde van module I wordt didactisch materiaal met betrekking tot filosoferen met kinderen in de school achtergelaten.

In *module II*, de verdieping, gaat de aandacht vooral uit naar het verbeteren van de vraagtechniek en de vragende houding.

In *module III*, de follow-up met 5 observatielessen en feedback (mogelijk afgewisseld met een voorbeeldles) wordt stilgestaan bij specifieke problemen van leerkrachten bij de uitvoering van de methodiek. Hierbij wordt gedacht aan het leren inspelen op wat kinderen zeggen, het leren voorkomen van retorische vragen stellen, leren gericht zijn op de intenties van de kinderen en andere aspecten van de methodiek.

pedagogische omkadering en educatieve begeleiding

didactisch materiaal

aan het einde van de filosofische activiteit wordt didactisch materiaal achtergelaten voor de leerkrachten. Het door Initia vzw ontwikkelde materiaal bestaat uit:

- Peinzen, 49 filosofische vragen voor kinderen
- Grenzeloos nadenken, Wereldschool
- Poeka, Abimo

educatieve begeleiding

- Initia zorgt voor educatieve begeleiding

tijdstip schooljaar 2009-2010

organisator

Initia vzw

Blaesstraat 261

1000 Brussel

Tel. 02/735.25.92

info@initia.be

Fax 02/735.25.92

contactpersoon

Jan Knops

taalvaardigheidseducatie

basisonderwijs en secundair onderwijs

Theateratelier⁵ = TA⁽⁺⁵⁾ + TA⁽⁺¹²⁾ + Drama in de klas

omschrijving van het aanbod

Theateratelier⁵ bestaat uit 3 verschillende luiken.

luik 1 (de theaterateliers voorafgaand aan de schoolvoorstellingen) en *luik 2* (de lezingen en de workshops rond de lezingen) zijn voorstellingsgebonden en streven via actieve participatie van de scholieren een grotere betrokkenheid van het publiek na, een groter inzicht in de theatertaal en diepere reflectie op de inhoud van de verschillende voorstellingen.

'Drama in de klas' vormt *luik 3*, waarin een BRONKS dramadocent in overleg met de betrokken leerkracht(en) van de klas theateraansluiting zoekt bij een (jaar)thema of een bijzondere nood van de klas.

educatieve activiteiten

1. Theaterateliers:

Basisonderwijs: Theateratelier⁵⁺:

Klassen die reserveren voor een theatervoorstelling bij BRONKS, krijgen bij de meeste voorstellingen automatisch een theateratelier aangeboden. Per voorstelling wordt een atelier aangemaakt, op maat van de leeftijdsgroep én van de voorstelling. In overleg met de school bezoekt een dramadocent enkele dagen tot een week vóór de voorstelling de school of komt de klas naar BRONKS voor deelname aan het atelier. Een theateratelier kan 2 tot 4 uren duren.

Secundair onderwijs: theateratelier¹²⁺

Vertrekkend vanuit een literaire tekst wordt met de leerlingen van de verschillende (parallel)klassen gewerkt aan een theatrale verwerking van die tekst. Van daaruit wordt doorgewerkt op dramaturgie en/of theatergeschiedenis in het algemeen, om zo te belanden bij de verdieping in de voorstelling waar de groepen klassikaal naar zullen komen kijken. De BRONKS dramadocent werkt gedurende een week minstens 4 uur met de verschillende klassen. Zo krijgen alle klassen, verspreid over een week een theaterproject.

2. Workshops rond lezingen:

De lezingen en de workshops er rond worden georganiseerd bij aanvang van het repetitieproces van nieuwe BRONKS voorstellingen. Volgend seizoen komt: 'Sleutelveld' en 'Niet kunnen is een kunst' in aanmerking voor een lezing en de workshop erna. De aanpak is bij elke voorstelling specifiek. Er wordt enkele dagen met de leerlingen gewerkt met de thema's, de inhoud en de vormgeving van het stuk. Leerlingen worden uitgenodigd te improviseren. Uiteraard worden de betrokken leerlingen uitgenodigd de voorstelling ook bij te wonen.

3. Drama in de klas:

Met dit aanbod, zowel voor het basis-als het secundair onderwijs, wil BRONKS, in nauwe samenwerking met de leerkrachten van de klassen onderzoeken hoe kennisoverdracht ook benaderd kan worden vanuit een artistieke, vooral theatrale hoek. In samenspraak met hen wordt een thema of onderwerp gekozen waarrond al gewerkt wordt in de klas. De dramadocent bouwt dan een vooral theatrale workshop uit rond dat thema. 'Drama in de klas' functioneert zo als wederzijdse inspiratiebron tussen onderwijs en cultuur.

De kinderen worden geïnitieerd in elementair theaterspel, en in het leren begrijpen van de theatertaal, in het zelf experimenteren met de bouwstenen van 'drama', terwijl ze ook bezig zijn met inhouden uit het leerplan. Dit initiatief kan ook leerkrachten prikkelen om later met hun klas zelf leerinhouden te benaderen vanuit een theatrale of andere kunstzinnige hoek. Leerkrachten krijgen handvaten aangereikt in kunsteducatieve methodieken.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- verhalen, teksten en tekstfragmenten uit de voorstellingen
- opnameapparatuur, licht- en geluidsinstallaties
- theatertechnische uitrusting
- documentatie, didactisch materiaal ...

educatieve begeleiding

- verschillende dramadocenten van BRONKS, gastdocenten en theatermakers verlenen hun medewerking.

tijdstip   schooljaar 2009-2010
organisator   BRONKS Jeugdtheater
                                  Varkensmarkt 15-17
                                  1000 Brussel
                                  Tel. 02/219.99.21   Fax 02/219.75.54
                                  piet@bronks.be, tine@bronks.be
                                  www.bronks.be - dit seizoen - scholen
contactpersoon   Piet De Coster, Tine Melens

taalvaardigheidsonderwijs

basisonderwijs en secundair onderwijs

Poëzie-initiatie en begeleiding

omschrijving van het aanbod

Leerlingen en scholieren actief kennis laten maken met poëzie in al zijn vormen gebeurt op 2 niveaus: *de poëzieateliers* (met eventuele terugkomenten van docenten van Jeugd en Poëzie) en *de persoonlijke begeleiding buiten de school*.

Jeugd en Poëzie wil ook de mogelijkheid bieden tot specifieke projectaanvragen. Scholen kunnen een samenwerking vragen voor een grootschaliger project, waarbij de ateliers, begeleidingen en vormingen kunnen worden geïntegreerd.

Via o.a. deze kanalen worden jonge talenten ontdekt, begeleid en kansen gegeven zoals deelname aan de jaarlijkse Hoofdstedelijke Poëziewedstrijd en een ruimere nationale en internationale context met een groter publiek. Er zijn verschillende mogelijkheden tot publicatie van de gedichten van de leerlingen.

educatieve activiteiten

1. Poëzieateliers (2 uur) + eventueel een terugkoment (1uur extra):

Bij de ateliers is er telkens een *inleidend klasgesprek* op basis van voorbeelden van jongeren uit vorige ateliers en/of workshops. De selectie van deze didactische voorbeelden gebeurt ondermeer via aanknopingspunten met de kinder- en jongerencultuur zodat de leerlingen zich meer betrokken voelen. Tijdens de inleiding worden, met de participatie van de leerlingen, kneepjes, stijlfiguren, vormen, enz. meegegeven die de leerlingen tijdens de volgende stap kunnen gebruiken bij hun eigen creaties.

Het *schrijfproces* wordt gedirigeerd door het initiatief van de leerling. De docent fungeert als coach die voorstellen geeft, verbeteringen suggereert, ...

Nadat de leerlingen in hun vrije tijd hun gedicht afwerken of bewerken, kunnen zij tijdens een *terugkoment*, hun eigen werk beoordelen en indien nodig, aanpassen, opnieuw onder de begeleiding van de docent.

2. Projectwerking:

- scholen kunnen een vraag op maat indienen. Jeugd en Poëzie past zich bij elke vraag aan en helpt bij de organisatie. Hierbij wordt de methodiek van de Poëzieateliers gebruikt en geïntegreerd in het project
- in samenwerking met Kidscam: bij dit 3-daagse project voor 2 klassen slaan poëzie en animatiefilm de handen in elkaar. Jeugd en Poëzie verzorgt de poëzieateliers, met de resultaten wordt door Kidscam, met dezelfde jongeren, een animatiefilm gemaakt
- drama en poëzie: een combinatie van toneelvoorstelling en schrijfatelier.

3. Jongerenbegeleiding:

Op hun vraag kunnen kinderen en jongeren door Jeugd en Poëzie (verder) worden begeleid met hun werk.

4. De jaarlijkse Hoofdstedelijke Poëziewedstrijd: 28e editie

Jaarlijkse organiseert Jeugd en Poëzie de Hoofdstedelijke Poëziewedstrijd waarbij alle inzendingen uit het Brussels hoofdstedelijk gewest worden gejureerd. Laureaten worden bekroond tijdens de proclamatie in het stadhuis van Brussel. Een selectie van de inzendingen wordt opgenomen in de wedstrijd bundel die ook wordt voorgesteld tijdens de proclamatie.

5. Publicaties

Gedichten van jonge talenten die worden ontdekt tijdens ateliers, persoonlijke begeleiding en/of de wedstrijd kunnen worden geselecteerd voor publicatie op postkaarten, de kalender, ... Een eigen bundel behoort ook tot de mogelijkheden.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- een selectie van poëzie van leeftijdsgenoten in de poëziebundel 2008
- verschillende publicaties uitgegeven door Jeugd en Poëzie.

educatieve begeleiding

- educatieve medewerkers van Jeugd en Poëzie

tijdstip	schooljaar 2009-2010
organisator	Jeugd en Poëzie vzw Bogaerdstraat 23 1785 Merchtem Tel. 052/57.01.70 of 0496/39.34.73 kristien@jeugdenpoezie.be www.jeugdenpoezie.be - schijfateliers
contactpersoon	Kristien Van Damme

taalvaardigheidsonderwijs

secundair onderwijs

TAALENT

omschrijving van het aanbod

Hoofddoel van het T(a)ALENT programma is elke leerling stimuleren tot het actief gebruik van het Nederlands. De leerlingen moeten plezier en vertrouwen hebben in deze taal. Ze krijgen prikkels om een Nederlandstalige tekst te schrijven en om met Nederlandstalige teksten op een andere manier om te gaan. Er worden ook andere werken besproken om te komen tot filosofische gesprekken of discussies.

educatieve activiteiten

De eerste dag wordt er gewerkt met taalwerkvormen en weerspiegeling

1. Taalwerkvormen

Stap 1 = vertelronde

Omdat praten makkelijker dan schrijven is, begint zo het creatief proces. Enkele gedichten van bijvoorbeeld Tom Lanoye of Paul van Ostajen worden besproken, waardoor de leerlingen meer en sneller hun gevoel durven uitdrukken.

Stap 2 = schrijven

Als opstap voor het schrijven van een tekst maken de leerlingen lijsten van de schrijfmateriaal. Daarna volgt een associatieoefening, zeer belangrijk omdat ze zo met gemak en plezier aan woorden komen en woorden laten vloeien, waardoor hun zelfvertrouwen stijgt.

Stap 3 = herschrijven

Een tekst herschrijven betekent de tekst opnieuw schrijven, maar dan op een andere manier, vb. in een andere stijl of in een andere stemming. Herschrijven betekent dus de zaak van een andere kant bekijken. Omdat het echt verrassingen oplevert, krijgen de leerlingen er ook echt plezier in.

Indien nodig kan nog een (tussen)stap toegevoegd worden, namelijk taaltekenen.

2. Weerspiegeling

Er wordt een weerspiegeling van de tekst gemaakt door verschillende creatieve technieken: sjabloneren, stempelen, linsnede, limograferen, schilderen, ...

Tijdens het tweede deel van het project gaat de begeleider naar de school met de teksten van de leerlingen en hun weerspiegeling ervan. De leerkracht kopieert het hele boek zodat elke leerling een eigen boek heeft om mee naar huis te nemen. Elke tekst met de weerspiegeling ervan wordt op school, met de leerlingen besproken.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- het Roodebeekcentrum stelt al het didactische materiaal ter beschikking

educatieve begeleiding

- een educatieve medewerker van het Roodebeekcentrum begeleid.

tijdstip	schooljaar 2009-2010
organisator	Roodebeekcentrum Roodebeeksesteenweg 270 1200 Brussel (Sint-Lambrechts-Woluwe) Tel. 02/770.64.48 Fax 02/763.35.14 pascale.merckaert@vgc.be roodebeekcentrum.vgc.be/tiener/basis/talent.htm
contactpersoon	Pascale Merckaert

taalvaardigheidseducatie

secundair onderwijs

Brutus

omschrijving van het aanbod

Het Brutusproject is een student tutoringproject.

Studenten van het Brussels hoger onderwijs (tutors ~ rolmodellen), die daartoe worden opgeleid, bieden kleine groepjes scholieren van het Brussels secundair onderwijs een ruggesteun bij hun leerproces. Naast het helpen wegwerken van de leerachterstanden wordt gesleuteld aan de studie- en taalvaardigheden teneinde de slaagkansen van de scholieren te optimaliseren.

educatieve activiteiten

Voor de leerlingen: wekelijkse begeleiding van 2 lesuren na de schooluren in kleine groepjes. De begeleiding is meestal vakgebonden. Er wordt voornamelijk gewerkt met interactieve werkvormen. Naast de leerinhoud wordt er ook aandacht besteed aan de studievvaardigheden en de taalvaardigheid van de leerlingen.

Voor de tutoeren: 2-daagse opleiding met workshops over de onderwijspraktijk (communicatieprocessen, studievvaardigheden, taalvaardigheid, motivatie, differentiatie, enz.), tussentijdse individuele reflectiesessies onder begeleiding van de projectmanager, groepsreflectie sessies betreffende de onderwijspraktijk onder begeleiding van een onderwijsdeskundige.

pedagogische omkadering

didactisch materiaal

- de tutoeren maken gebruik van de handboeken die op de school gebruikt worden. Daarnaast zoeken zij vaak nog extra oefeningen, teksten, maken ze overzichten, ...

educatieve begeleiding

- Professor dr. Linda Van Looy, voorzitter en docent Interdisciplinaire Vakgroep Lerarenopleiding
- Mevrouw Isabelle Janssens, docent Interdisciplinaire Vakgroep Lerarenopleiding en leerkracht secundair onderwijs

tijdstip	schooljaar 2009-2010	
organisator	Universitaire Associatie Brussel Antoine Dansaertstraat 70 1000 Brussel Tel. 02/629.15.85 Fax 02/629.39.77 avsljck@vub.ac.be www.vub.ac.be/infoover/associatie/brutus.html	
contactpersoon	Ann Van Slijcke	